

VICENÇ VILLATORO

Descobrir el Mediterrani

En el llenguatge col·loquial, “descobrir el Mediterrani” vol dir exactament el mateix que “inventar la sopa d'all”: presentar com a nova o com a original una cosa que ja fa molt de temps que es coneix, que és del tot òbvia. Certament, el Mediterrani és obvi. No ens cal que cap intrèpid viatger ens el descobreixi ni que cap savi il·luminat ens l'inventi. Però, en termes europeus, cal fer alguna cosa amb el Mediterrani. Si no descobrir-lo, redescobrir-lo. Si no inventar-lo, fer-lo servir.

Fa cinc-cents anys el descobriment d'Amèrica va convertir Europa en atlàntica. El descobriment d'Amèrica i la inestabilització política de l'espai mediterrani, segmentat entre un nord i un sud confrontats. De fet, es confirmava un desplaçament cap al nord de l'eix polític, econòmic i cultural que ja havia tingut expressions anteriors. Un important dirigent polític em deia una vegada que França era gairebé exclusivament un país atlàntic. O encara més clarament: un país atlàntic que havia conquerit un país mediterrani. Espanya, gairebé el mateix. En un cert sentit, les dues corones peninsulars, la corona de Castella i la corona d'Aragó, són pràcticament confederacions hidrogràfiques: les terres els rius de les quals van cap a l'Atlàntic i els que van cap a la Mediterrània. L'hegemonia castellana, des del segle XVI, fa que la península es decanti cap a l'Atlàntic: també seria vàlida la definició d'aquell polític, també Espanya és un país atlàntic que va conquerir-ne un de Mediterrani.

Conquerir i reconquerir. L'any 1938, en plena guerra espanyola, Agustí de Foxà publicava un poema titulat “El Cid hacia las huertas”, que evocava la figura del Cid baixant cap a València del que quedava de guerra espanyola: els guerrers *mesetaris* diposats a baixar per conquerir les planes riques vora el Mediterrani. També ha passat a Anatòlia i als Balcans, fins i tot a l'Àsia, històricament: els pobles guerrers i pastors de les muntanyes i els altiplans han baixat periòdicament a les valls marítimes fèrtils i ama-

bles. És l'escenografia del setge de Ragusa o de Zadar, en l'última guerra balcànica, o de l'arribada dels turcs al mar en la guerra amb els grecs a començament d'aquest segle. Iorgos Seferis té escrites pàgines molt interessants sobre aquesta arribada al mar de pobles de pastors anatòlics, que substituïen l'antiga burgesia marítima, sobretot grega, però també armènia o jueva.

Però tornant al que ens afecta, el cas és que, en el present, l'Europa més occidental està conformada per estats que miren a l'Atlàntic, amb capitals hidro-

“Totes les polítiques d'infraestructures radials de l'estat espanyol van en contra de l'arc mediterrani, volen esmicolar-lo.”

gràficament atlàntiques, però que inclouen importantíssimes zones mediterrànies. I aquests estats, que són dels grans d'Europa, contribueixen a decantar l'eix europeu cap a la seva façana atlàntica, en un sentit ampli. Però, al mateix temps, les dinàmiques de comunicacions fan que, a l'estat espanyol, el creixement econòmic es centri i es multipliqui a les zones que miren al Mediterrani. Tenim així un amplíssim arc que va, si es vol, des de Màlaga fins a Gènova, o com a mínim segur des d'Alacant fins a Marsella, que és viu, que és necessari, que haurà de donar respostes als canvis al Nord d'Àfrica, que està en una situació de subsidiarietat política.

Per això s'ha de redescobrir o s'ha de fer servir el Mediterrani. Perquè hi ha aquí un paquet de territoris, amb un parentiu estret des del punt de vista històric i cultural, que han quedat en un forat negre en el mapa de l'Europa dels estats –fem un quadrat entre Madrid, París, Roma i Alger i ens adonarem que és el territori més gran que es pot dibuixar a Europa que no contingui a l'interior cap capital d'estat–, amb una certa efervescència econòmica. Uns territoris, doncs, que seran molt necessaris per garantir a Europa una façana sud que doni respostes a alguns dels seus més grans problemes del futur, que serà la relació amb l'altra riba mediterrània.

Hi ha iniciatives en aquest sentit. Una de les més lloables és l'Eurocongrés, que pretén relligar els espais del català i de l'occità, nucli dur d'aquest arc llatí tan important. Però hi ha encara més iniciatives en contra. Per exemple, van en contra d'aquest espai, van a favor de carregar-se'l i esmicolar-lo, totes les polítiques d'infraestructures radials de l'estat espanyol. Quan s'està dissenyant una gran velocitat de segona entre València i Barcelona, quan s'està reforçant l'eix de comunicacions entre València i Madrid, quan s'està condemnant l'aeroport de Barcelona a un paper estrictament intern –per exemple, negant el seu enllaç amb el TGV, que el convertiria en l'aeroport de tot aquest arc–, s'està desvertebrant l'espai mediterrani, se l'està menystenint.

Per això, parlar de “descobrir el Mediterrani” no és, com diu el llenguatge col·loquial, inventar una cosa que ja estava inventada. És recordar que hi ha una cosa que existeix, que té lògica, i participa en el debat sobre el seu futur. Que és un debat d'una actualitat absoluta, que ens podem trobar camuflat cada dia a les pàgines dels diaris. I no tan sols a les pàgines de política, sinó també –i potser sobretot– a les pàgines de cultura i a les d'economia.

Escriptor